

**TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİ VE TÜRK DÜNYASI
İLİŞKİLERİ:
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ'NDE EĞİTİM GÖREN YABANCI
UYRUKLU ÖĞRENCİLER ÖRNEĞİ**

Serkan BAYRAKTAROĞLU
(*Sakarya Üniversitesi, Türkiye*)

Lale MUSTAFAYEVA
(*Sakarya Üniversitesi, Türkiye*)

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz bilgi çağı finansal sermaye yerine insan sermayesi kavramını ön plana çıkarmıştır. Kalkınmanın katalizörü olan insan sermayesinin oluşturulması için nitelik ve nicelik olarak eğitim seviyesinin yükseltilmesi oldukça önemlidir. Dünya Bankası'nın raporlarında belirtildiği üzere, eğitim insanlara pek çok fırsatlar sunarak fakirlik ve hastalıklarla mücadelede önemli rol oynar. Ayrıca ekonomik ve sosyal refaha kapılar açar, dinamik işgücü ile küresel çapta rekabet edebilen ve küresel işbirliğine eğilimli bilgilendirilmiş vatandaşların artmasında katkıda bulunur. Eğitim eleştirel bakış açısı ve yaratıcı becerilerin oluşmasını teşvik eder. Değişimi ve gelişimi hızlandırır. Dolayısıyla eğitim ve kalkınma arasında diyalektik ilişkiden bahsedilebilir. Her iki kavram karşılıklı olarak birbirini desteklemektedir.

“Bilgi temelli kalkınma” kavramı özellikle son zamanlarda pek çok yazar tarafından tartışılmıştır. Bu bağlamda bilgi teknolojilerinin ve bilgi tabanlı faaliyetlerin kalkınma üzerindeki etkileri vurgulanmıştır. Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2002'de yayınladığı “Bilgi Temelli Avrupa” isimli çalışmada bilgi teknolojileri ve eğitime yapılan yatırımın bir ülkenin temel rekabet kaynağı olduğu belirtilmiştir (Kurt, 2004).

Türk Dünyası, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin eski Sovyet literatüründen geçen bir kelime olarak Turkoyazıçnıy (Türk Dili Konuşan Ülkeler) den oluşmaktadır. SSCB'nin dağılması sonrasında Türkiye ile etnik ve tarihi bağlara sahip yeni cumhuriyetlerin tarih sahnesine çıkmaları iç politikada en çok milliyetçi duyguları harekete geçirmiş ve Türk Dünyası kavramının Türk siyasi hayatının gündemine oturtmasına sebep olmuştur. Bu dönemin Türkiye açısından bir diğer önemli sonucu ise, dil, din ve kültür yakınlığı sebebiyle SSCB'nin dağılması sonucu Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın bağımsızlığını kazanarak uluslararası arenada yerlerini almaları ve Türkiye ile çok boyutlu işbirliğine girmeleridir.

Son yıllarda Türk Dünyası'nda görülen politik ve sosyo-ekonomik dönüşüm süreci, bu ülkelerin çoğunlukla eski Sovyet eğitim sisteminden önemli ölçüde miras edinen milli eğitim sistemlerinin karşısına yeni koşullar ortaya çıkarmıştır. Eğitim, geçiş ekonomilerinin modernleşmesi sürecinde en önemli araçlardan biridir, zira yeni çeşit organizasyonlar esnek ve yüksek becerili işgücü gerektirir. İstikrar ve sosyal kaynaşma için ön koşul olan eğitim, büyümeyi teşvik eder ve fakirliği azaltır. Genel eğitim sisteminin oldukça önemli ögesi olan yüksek öğretimin katkıları arasında ise özellikle işsizliği ve sosyal gerginlikleri azaltması ve ekonomik entegrasyonu desteklemesi gösterilebilir. Kaliteli yüksek öğretim kurumları, ekonomik ve politik reformların gerektirdiği niteliklerde, yaşama standartlarını yükseltme sürecinde önemli katkıları bulunacak insanları hazırlamaktadır (ec.europa.eu, 2004).

Son zamanlarda dünyada bütün yüksek öğretim sistemleri küreselleşme, teknolojinin hızlı gelişimi, artan sayıda öğrenci, demografik değişiklikler, hesap verilebilirlik için artan talep, yüksek öğretimin sosyal ve ekonomik rolünün dünya çapında yeniden gözden geçirilerek öneminin vurgulanması gibi önemli faktörlerin etkilerine maruz kalmaktadır. Benzer etkenler, dünya çapında yüksek öğretim sistemlerinin birbirine yakınlaşmasına yol açmaktadır (Altbach ve Davis, 1999).

Türkiye'de Yüksek Öğretim

Doğu ile batının birleşme noktasında stratejik bir konuma sahip olan Türkiye, yaklaşık on bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Hem Asya'nın hem de Avrupa'nın bir parçası olduğu için, geniş bir iklim ve coğrafya çeşitliliğine sahiptir. Üç tarafının denizlerle kaplı olması sayesinde Türkiye her zaman önemli ticaret, ipek ve baharat yollarının merkezi olmuştur. Türkiye'de farklı kültürlerin izlerine rastlamak mümkündür. 1923'ten beri bağımsız bir cumhuriyet olan Türkiye, Batı ülkeleriyle önemli ticari ilişkilere ve liberal bir ekonomiye sahip bir ülkedir. Türkiye'de yükseköğretim, ortaöğretimden sonraki en az iki yıllık eğitimi kapsamaktadır. Yükseköğretim kurumları, ön lisans, lisans, yüksek lisans veya doktora derecesi veren üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar ve meslek yüksekokullarıdır. Yabancı uyruklu öğrenciler için Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) vardır. YÖS, iki testten oluşan bir değerlendirme sınavıdır. Bu testlerden birisi olan "Temel Öğrenme Becerileri Testi", adayların soyut düşünme güçlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu test, dile olabildiğince az dayanmakta, bununla birlikte soruların hem Türkçe hem de İngilizce açıklamaları bulunmaktadır. "Türkçe Testi" ise adayların, Türkçe yazılmış ifadeleri anlama düzeylerini ölçme amacını gütmektedir. Öğrencilerin üniversitelere kabul edilmelerinde Temel Öğrenme Becerileri Testi puanı esas alınmaktadır.

Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akriba Toplulukları Sınavı (TCS) ile Türk Dünyası ve diğer ülkelerden öğrenciler Türkiye’de üniversitelere yerleştirilmektedir. TCS sınavına başvurabilmek için; Lise son sınıfta okuyor olmak veya lise mezunu olmak ve her iki durumda da 1 Ocak tarihi itibariyle 21 yaşından gün almamış olmak. Bulgaristan’dan gelecek erkek, Bosna-Hersek, Afganistan, İran, Irak, Ahıska Türkleri, Suriye ve Çin Halk Cumhuriyeti’nden (Uygurlar, Huiler) gelecek tüm öğrenciler için ise lise mezunu olmak ve 1 Ocak tarihi itibariyle 25 yaşından gün almamış olmak şartları aranmaktadır.

Lisansüstü programlar, yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarını kapsar. Türkiye’de, bu programlar enstitüler aracılığı ile yürütülür. Yüksek lisans programları, tezli ve tezsiz olmak üzere iki şekilde yürütülebilir. Tezli yüksek lisans programı en az yedi ders, bir seminer dersi ve tez çalışmasından oluşur. Tezsiz yüksek lisans programı ise en az on ders ve dönem projesinden oluşur. Yüksek lisans programlarını bitirme süresi 2 yıldır. Doktora programları, en az yedi ders, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışmasından oluşur. Doktora programı derslerini tamamlama süresi en çok 4 yarıyıl, doktora programını bitirme süresi ise 8 yarıyıldır. Doktora programlarına başvurabilmek için yüksek lisans derecesine sahip olmak zorunludur.

Türk Dünyasında Yüksek Öğretim

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla yeniçağın gerçekleriyle, özellikle küreselleşme ve teknoloji gelişiminin hayatın bütün yönlerini sarmaladığı gerçeği ile karşılaşan Türk Dünyası ülkeleri mevcut eğitim sistemlerinin yetersiz olduğunu ve yeniden yapılanmaya tabi tutulması gerektiğinin farkına vararak yoğun reformlar hayata geçirmeye başlamıştır. Bu ülkelerden her biri kendi ilgi alanları kapsamında milli eğitim politikalarını belirlemiş bulunsa da başlangıç koşullarının benzerliği ve tarihsel gelişimleri arasındaki paralellerden dolayı eğitim sistemleri pek çok ortak özelliğe sahiptir (www.itiprao.ru, 2009)

Türk Dünyası ülkelerinin çoğunda yüksek öğretimin gelişmesi yönündeki reformlar aşama aşama uygulanmıştır. Örneğın, özellikle 1990’ların başında ilk etapta bu eğitimin hukuksal normatif temelini oturtulması (siteresources.worldbank.org, 2009), kurum ve bireyler üzerindeki katı kontrolün, ayrıca monopol devlet ideolojisinin yok edilmesi amaçlanırken (www.itiprao.ru, 2009), 1990’ların ortasında daha çok yüksek öğretim sisteminin yapı ve içeriğinin değişimi, daha sonraki aşamalarda ise yüksek öğretim kurumlarının özerkliklerinin artırılması planlanmıştır (Jakenova,2003). Ancak bu reformların uygulanma hızı bütün ülkelerde aynı değildir. Özellikle Kazakistan ve Kırgızistan gibi ülkelerde söz konusu reformların uygulanmasına hızlı geçilse de ne yazık ki diğeri henüz sadece reformları belirleme aşamasından uygulama aşamasına geçiş döneminde bulunmaktadır (www.itiprao.ru, 2009).

Genellikle Türk Dünyası'ndaki yüksek öğretim kurumları devletin kendi ilgi alanları kapsamında uzman yetiştiren milli üniversiteler; bölge ihtiyaçları kapsamında kurulan bölgesel üniversiteler ve belli bir alanda uzmanlaşmış üniversiteler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Lisans eğitimi genellikle dört sene sürerken, akabinde iki ya da bir yıllık yüksek lisans eğitimi verilmektedir. Günümüzde çoğu Türk Dünyası ülkesi, Bologna sürecinin öngördüğü aşamalı lisans-yüksek lisans-doktora eğitimine geçmeye çalışmaktadırlar.

Türk Dünyası ülkelerinde yüksek öğretim alanını günümüzde üç faktör daha çok etkilemektedir: milli eğitim sistemleri, işgücü piyasa talepleri ve uluslararası rekabet edebilirlik. Bu üç faktörü de bu ülkelerin politik ve yönetim mirası, geçiş politikaları ve genel anlamda performans belirlemektedir (Brunner ve Tilletti, 2007).

SWOT analizi kapsamında günümüzdeki Türk Dünyası'nın yüksek öğretim sistemine bakılacak olursa kuvvetli tarafları arasında eğitimin yeni normatif hukuksal temelini oturtulması, lisans ve lisansüstü eğitime ulaşım olanaklarının eşit olması, sistemlilik, uluslararası işbirliğinin gelişimi, yüksek öğretim alanında özel sektörün gelişimi, üniversite yapısının çeşitlendirilmesi (siteresources.worldbank.org, 2009) gösterilebilir.

Zayıf yanlar olarak ise özellikle genç uzmanların mecburi olarak özel sektöre kaymaları, ülkenin gelecek ihtiyaçları açısından pek gerekli olmayan alanlarda uzmanların yetiştirilmesi, ileri teknoloji kullanımının ve yüksek öğretim kurumlarının bilgi teknolojileri ile donatımının sınırlı olması, eğitim alanında çalışanların eğitimin kalitesine katkıda bulunmaları yönünde maddi teşviklerin oldukça az olması (siteresources.worldbank.org, 2009), yüksek öğretim kadrosunda demografik sorunlar (sürekli yenilenen bilimin daha genç uzmanlara olan ihtiyacı), ayrıca yüksek öğretim kurumlarının kendi aralarında iletişimin zayıf olması, öğrenci bazlı öğrenme sürecine tam geçememeleri, mezunların sayı ve profilleri ile istihdam imkânları arasında uyumsuzluk, işgücü piyasası ile iletişim eksikliği, yeni disiplinleri takip etmeyen, eski yönetim anlayışından vazgeçemeyen kadro (ec.europa.eu, 2009) devlet bütçesinde eğitim payının hala düşük olması, yeni milli eğitim sisteminin dünya standartları göz önünde bulundurulmadan oluşturulma çabaları (Jakenova, 2003) sıralanabilir.

Türk Dünyası'nda yüksek öğretim sektörü değerlendirilirken önemli fırsatlar arasında eğitime yapılan yatırımların öneminin toplum tarafından bilinmesi, yüksek okur yazma oranı, uluslararası kurumların yüksek öğretimde yeniden yapılanma sürecini desteklemeleri, uzman yetiştirmede aşamalı sisteme geçilmesi, kredi sistemine geçiş, internet kullanımının genişlemesi, öğrenci değişimi programları (siteresources.worldbank.org, 2009), üniversite sayısında artış (örneğin, Kırgızistan'da günümüzde 31'i devlet ve 31'i özel olmak üzere toplam 62 üniversite; Kazakistan'da 180'i devlet, 86'sı özel olan toplam 266 üniversite bulunmaktadır) gösterilebilir. Bugün dünya çapında ünlü üniversiteleri bulunan ve araştırma yenilik alanlarında lider olan AB, Asya ile

işbirliğinin geliştirilmesi kapsamında yüksek ğretim kurumlarına katkıda bulunmaya çalışmaktadır. AB'nin "The Commission's Regional Strategy Paper for EU-Asia Cooperation" (2007-2013) kurumu, bu ülkelerdeki yüksek ğretim ve araştırma kurumlarına desteği bu ilişkiler kapsamında iki önemli öncelik olarak belirlemiştir. Örneğin, Türk Dünyası'nda yüksek ğretimi destekleme adına üniversitelerin modernleşmesini, karşılıklı öğrenimi ve kültürel diyalogu amaçlayan Tempus programı özellikle başarılı olmuştur. Bu programın Bologna sistemine geçiş sürecinde önemli katkıları günümüzde de devam etmektedir (ec.europa.eu, 2009).

Günümüzde Türk Dünyası'nda USAID, Counterpart Consortium, OSI – Soros Fund, International Labor Organization, Eurasia Fund, UNESCO, UNICEF, UNDP, Asya Kalkınma Bankası, WHO, UNFPA, IOM, INTRAC, World Bank, Mercy Corps, TESIS, OSCE, IIZ/DVV, Fridrikh Ebert Funds, ACCELS, ABD büyükelçilikleri gibi uluslararası bağışçıların desteği ile sivil toplum kuruluşlarının yüksek ğretim kurumlarının bağımsız karar verebilme ve girişimcilik yeteneklerini geliştirmekle, onları serbest piyasa koşullarında hayatta kalabilmek için gerekli bilgilerle donatmakla Sovyet eğitim sisteminin kalıntılarını yok etme çabaları da önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir (Abdullaeva, 2006).

Türk Dünyası lkelerinin yüksek öğretimini tehdit eden faktörlere baktığımızda özellikle ülkenin ekonomik ve sosyal hayatının gerektirdiği alanlarda uzmanların yetiştirilmesi ile ilgili etkin planlama sisteminin olmaması, eğitim alanında finanse etme ve yönetim konularında uluslararası işbirliğinin sağladığı imkanların sınırlı kullanımı (siteresources.worldbank.org, 2009), eğitimde hakim konservatizme rağmen sürekli değerlen dinamik evre paradoksu, merkezci katı eğitim sisteminin kalıntılarının sürmesi, eğitimin ğrenci kişiliğini dikkate almaması ön plana çıkmaktadır (Abdullaeva, 2006).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada hem Türk Yüksek ğrenim Sistemi hakkında bilgiler verilecek, hem de Türk Dünyası'nda yer alan ülkelerin yüksek ğretim sistemleri gözden geçirilecektir. Daha sonra Sakarya niversitesi'nde öğrenim görmekte olan yabancı uyruklu ğrencilerin Türkiye'yi tercih etmelerinde etkili olan faktörler ve beklentilerini karşılama düzeyine yönelik bir anket uygulanacaktır. Bu Şekilde, Türk dünyası öğrencileri ve diğer Yabancı uyruklu ğrencilerin Türkiye'de eğitim görme potansiyellerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bulgular

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerine bakıldığında yaş olarak daha genç olanların, özellikle 17-20 yaş aralığında yer alanların (%40.9), cinsiyet olarak erkeklerin (%50.8), fakülte olarak İİBF’de okuyanların (%77.3) ve öğretim düzeyi olarak lisans öğrencilerinin (%63.6) ağırlık teşkil ettiği sonucuna varılmıştır. Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Kırmı (%22.7), Azeri (%22.7) ve Uygur (%20.5) uyrukludur.

Anketler değerlendirilirken kullanılan frekans analizlerinin sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir: Örnekleme oluşturan öğrencilerden kendi isteğiyle Türkiye’de yükseköğretimi tercih edenler çoğunluk teşkil etmektedir (%65.9). Öte yandan ankete katılanların büyük kısmının Türkiye’de bulunma süresi 1-4 yıl aralığında değişmektedir. Katılımcıların yarısından fazlası, Türkiye’deki eğitimle ilgili bilgilere daha önce sahiptirler (%58.6). Anketi cevaplayanların büyük çoğunluğu SAÜ hakkında bilgi sahibi olmazken (%38.6), bilgisi olanlar ise bu bilgiyi genel olarak arkadaşları aracılığıyla elde etmişler (%29.5). Öte yandan örneklemin yarısının Türkiye’deki eğitim ve geçim masrafları devlet tarafından karşılanmaktadır (%50). Özel burs ve anne babalarının desteğiyle okuyanların yüzdeleri eşittir (%20.5).

“Türkiye’ye gelirken hangi beklentileriniz vardı?” sorusunun cevaplarına bakıldığında daha iyi şartlarla karşılaşacaklarını düşünenlerin yarıdan biraz daha az (%43.2) olmalarına karşın kültürel olarak yakın olacaklarını düşünenler ve “değişiklik olsun” isteyenler katılımcıların sırasıyla %31.8’ini ve %20.7’sini teşkil etmektedir.

Karşılaşılan güçlüklerle bakıldığında dışlanma, dil öğrenme ve yerli öğrencilerle iletişim cevaplarına çok az rastlanılmıştır. En çok karşılaşılan güçlük olarak ekonomik problemler (%36.4), yemek ve yeme alışkanlıkları (%31.8) ve geleceğin belirsizliği belirlenmiştir (%25).

Katılımcıların genel çoğunluğu aileleri ile haftada bir (%40.9) ya da süresiz ama sık sık (%36.4) iletişim kurabilmekte. Öğrencilerin çoğu yılda bir kez (%40.9) ülkelerine gidebilmektedir. Yine öğrencilerin yarıdan fazlası (%60.8) yerli öğrencilerle iletişim kurmakta zorluk çekmemektedirler.

Araştırmaya katılanlardan ayrıca özlem, yalnızlık, endişe, heyecan ve mutluluk düzeylerini belirtmeleri istendi. En çok duyulan olumsuz duygu özlem (fazla ve çok fazla özlem duyanlar katılımcıların %53.5’ini oluşturmaktadır) olmakla; yalnızlık ve endişelilik, heyecan nispeten daha az duyulmaktadır. Mutluluk oranı genel olarak yüksektir (%40.9).

Ankete katılan öğrencilerin SAÜ’deki eğitimle ilgili memnuniyet düzeylerine bakıldığında memnuniyet oranının yüksek olduğu anlaşılmaktadır (memnun ya da çok memnun olanlar genel kitlenin %68.2’ini teşkil etmektedir).

Araştırmamızın bağımlı değişkeni olan SAÜ’deki eğitimden memnuniyet düzeyi ile araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri arasında ilişkiye bakıldığında yaş düzeyi arttıkça memnuniyet düzeyinin de arttığı

sonucuna varılmıştır. 25 ve daha ileri yaşlarda olan öğrencilerin memnuniyet oranları diğer yaş gruplarına göre daha yüksektir. Kadın öğrencilerle erkek öğrencilerin memnuniyet oranları arasında belirgin bir farka rastlanılmamıştır. Öte yandan eğitim düzeyi yükseldikçe memnuniyet oranının yükseldiği sonucuna varılmıştır. Doktora öğrencilerinin hepsi SAÜ'deki eğitimden memnun ya da çok memnundur. Bununla birlikte Kırım ve Azeri uyruklu öğrencilerin diğer uyruklu öğrencilere göre SAÜ'deki eğitimden daha çok memnun oldukları ortaya çıkmıştır.

Lisans öğrencilerinin memnuniyet oranlarının yüksek lisans ve doktora öğrencilerine göre daha düşük olması genel olarak lisans öğrencilerinin aldıkları eğitimin kaliteli olup olmadığını zaman geçince anlama eğilimlerinden ve kendilerine sunulan imkânları diğer üniversitelerdeki olanaklarla ilerleyen zamanda kıyaslayabildiklerinden kaynaklanabilir. Buna paralel olarak yaş düzeyi daha yüksek olan öğrenciler, olgunluk düzeylerinin daha yüksek olmasından sebebiyle ellerindeki imkânları daha sağlıklı değerlendirebilmektedirler. Dolayısıyla lisansüstü öğrencilerin tercihlerini daha bilinçli yaptıkları sonucuna varılabilir.

Sonuçlar

21. yüzyılda eğitimin önemi daha da artacaktır. Zira rekabete dayalı yenedünya düzeninde eğitime en fazla yatırım yapan ve eğitilmiş insan gücüne sahip ülkeler avantaj sağlayacaktır. Böylece eğitim, her zaman olduğu gibi, insan davranışlarını değiştiren, insanların birbirleriyle ve toplumla ilişkilerini sağlayan bir araç olarak 21. yüzyılda da etkinliğini sürdürecektir. Türk dünyasının arzulanan birliğinin sağlanmasında eğitimin rolü tartışılmazdır. Türk dünyasından Türkiye'de eğitim gören öğrenciler kadar Türkiye'den öğrencilerin Türk dünyasında farklı deneyimler kazanmaları da ortak kültürün ve anlayışın geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Araştırma sonuçlarımıza göre SAÜ'de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu, ayrıca Türkiye'de okudukları için mutlu oldukları ortaya çıkmıştır. Ankette yer verilen açık uçlu sonuçlar değerlendirildiği zaman yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiyeli öğrencilerle kolay iletişim kurmalarının sebebi kültürel ve dini açıdan benzer değerlerin paylaşılmasıdır. Ayrıca Türk halkının misafirperverliği, yardımseverliği, Türk topluluklarına duyulan özlem öğrencilerin dikkatini çekmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler Türkiye'deki eğitim sistemini rüşvete imkân tanımamasından dolayı beğerlenmektedirler. Bunun yanı sıra bu sistemden memnun olmayanlar her şeyin ezbere dayanmasından şikâyetçidirler. Aynı zamanda öğrenciler bazı hocaların objektif davranmadıklarını düşünmektedirler.

Katılımcılarda geleceğe yönelik belirsizlik duygusunun yoğun olması ülkelerinde Türkiye’de alacakları diplomaların tanınmamasına bağlıdır. (örneğin Kırım ve Doğu Türkistan’dan gelen öğrenciler).

Sonuç olarak, öğrenci-öğretim elemanı değişim programları ve diğer işbirliği türleri Türk dünyasında eğitim konusunda işbirliğini kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda YÖK’ün geliştirmiş olduğu “Farabi” programı ileride Türk dünyasını da içine alacak şekilde geliştirilebilir. Farabi programı şu anki haliyle Türkiye’deki üniversiteler arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ile bölgeler arası dengesizlikleri en kısa sürede ve kısa vadede çözmeye aday görünmektedir. Bilindiği üzere Avrupa Birliğinin geliştirmiş olduğu Erasmus ve benzeri öğrenim hareketlilik programları öğrenci ve öğretim elemanı değişimini mümkün kılmaktadır. Bu şekilde, kanaatimizce, kurumsal çözüm yollarıyla Türk dünyasında eğitim faaliyetleri işbirliği ve dayanışma içerisinde bulunulabilir. En azından aynı kaynaktan gelen ama kültürel farklılıklar sebebiyle birbirine yabancılaşan insan toplulukları birbirini daha iyi tanıma fırsatı bulacaklardır.

KAYNAKÇA

1. ABDULLAEVA, M. Review of Central Asian Countries, Background Paper For Education For All Global Monitoring Life 2006
2. ALTBACH, P.G. ve DAVIS, T.M, Global Challenge and National Response: Notes for an International Dialogue on Higher Education, ‘‘Higher Education in the 21st Century: Global Challenges and National Response’’, edited by Altbach, P.G. ve Peterson, P.M., 1999
3. BRUNNER, J.J. ve TILLETI, K. Proceedings of the Tempus Regional Conference, Higher Education in Central Asia: the Challenges of Modernization- an Overview, ‘‘Higher Education in Central Asia: Ongoing Reforms and Future Perspectives’’, Taşkent, 22-23 Kasım, 2004
4. ec.europa.eu/europeaid/where/asia/regional-cooperation/higher-education/index_en.htm
5. ec.europa.eu/education/programmes/tempus/doc/tashkent_en.pdf MOREL 2004
6. ec.europa.eu/education/programmes/tempus/doc/tashkent_en.pdf ,
7. www.itiprao.ru/doc/otchet03.doc
8. JAKENOVA, K. (2003), Проблемы Формирования Нормативно-Правовой Базы Системы Высшего Образования Казахстана В Ходe Реформы, ИННОВАЦИИ И ОБРАЗОВАНИЕ . ,Symposium”, 29. Sankt Petersburg Felsefi Cemiyeti, 2003. ss.490-503
9. KURT, M. ‘‘Türkiye Ekonomisinin Kalkınma Sorunu İçin Bir Model Önerisi: Bilgi Temelli Kalkınma’’, (2004), Erişim: [<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/>] Erişim Tarihi: 13.05.2009
10. siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1121703274255/1439264-1149523413822/Kazakhstan.ppt, ‘‘Kazakistan’ın Yükseköğrenim Alanındaki Milli Politika ile ilgili Bildiri’’
11. <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=206>
12. <http://www.yok.gov.tr/mevzuat/yonet/yonet34.html>
13. <http://www.yok.gov.tr/yabanci/yabanci.htm>

Summary**TURKISH HIGHER EDUCATION SYSTEM AND TURKISH WORLD
RELATIONS:
CASES OF FOREIGN STUDENTS OF SAKARYA UNIVERSITY**

Serkan BAYRAKTAROGLU
(Sakarya University, Turkey)

Lale MUSTAFAYEVA
(Sakarya University, Turkey)

In this study, we will give information about the Turkish Higher Education System, and will review the higher education systems of Turkish countries. Afterwards, we will survey the facts and expectations influenced on the choice of foreign students studying in Sakarya University. In this way, we intend to develop the potential for students from Turkish countries as well as foreign students to study in Turkey.